

Yhteiskuntaoppi 17.9.2020

Alustavat hyvän vastauksen piirteet 17.9.2020

Tässä tiedostossa oleva taulukko (sivulla 3) ei välttämättä ole täysin saavutettava esimerkiksi ruudunlukuohjelman käyttäjille.

Alustavat hyvän vastauksen piirteet on suuntaa-antava kuvaus kokeen tehtäviin odotetuista vastauksista ja tarkoitettu ensisijaisesti tueksi alustavaa arvostelua varten. Alustavat hyvän vastauksen piirteet eivät välttämättä sisällä ja kuvaa tehtävien kaikkia hyväksytyjä vastauksia. Alustavat hyvän vastauksen piirteet eivät ole osa Ylioppilastutkintolautakunnan yleisissä määräyksissä ja ohjeissa tarkoitettua tietoa siitä, miten arvosteluperusteita on sovellettu yksittäisen kokelaan koesuoritukseen. Alustavat hyvän vastauksen piirteet eivät sido Ylioppilastutkintolautakuntaa lopullisen arvostelun perusteiden laadinnassa.

Yhteiskuntaopin kokeessa keskeisinä arvioinnin perusteina ovat opetussuunnitelmien mukaisten sisältöjen, ajattelutapojen ja taitojen hallinta sekä yhteiskuntaopin keskeisten käsitteiden asianmukainen ja täsmällinen käyttö. Arvioinnin kohteena on myös kokelaan kyky tulkita ja arvioida kriittisesti yhteiskunnallisia ilmiöitä kuvaavaa informaatiota, tehdä näistä ilmiöistä itsenäisiä päätelmiä, vertailla niitä koskevia tulkintoja ja ottaa niihin perustellusti kantaa. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota myös esitystapaan, vastauksen tehtävänannon mukaisuuteen, rajaukseen ja argumentaation selkeyteen.

Vastauksista tulee käydä ilmi, että kokelas ymmärtää yhteiskunnan rakenteen ja toiminnan historiallisesti kerrostuneena ja muotoutuneena kokonaisuutena. Hän tuntee suomalaisen yhteiskunnan sosiaalisen, poliittisen, taloudellisen ja oikeudellisen rakenteen sekä niihin liittyvät keskeiset teoriat ja käsitteet. Lisäksi hän osaa liittää tarkasteltavat ilmiöt laajempiin yhteiskunnallisiin yhteyksiinsä. Myös suomalainen yhteiskunta osataan sijoittaa kansainväliseen ja globaaliin yhteyteensä, johon kuuluu osana jäsenyys Euroopan unionissa ja sen vaikutukset. Kokelas hallitsee yhteiskuntaopin keskeiset käsitteet, joita ovat esimerkiksi valta, vaikuttaminen, vastuu ja oikeudenmukaisuus. Niin ikään hän tuntee talouden toiminnan perusmekanismit, julkista vallankäyttöä ja oikeusjärjestelmää ohjaavat periaatteet sekä näihin liittyvät termit.

Aineistotehtävissä kokelas osaa tulkita ja hyödyntää asianmukaisesti erilaisia yhteiskuntaa ja talouden toimintaa koskevia aineistoja, kuten tekstejä, kuvia, videoita, karttoja, diagrammeja, kaavioita ja tilastoja. Hän osaa myös arvioida niitä kriittisesti. Pohdintatehtävissä ja ristiriitaista tietoa sisältävissä tehtävissä kokelas osoittaa ymmärtävänsä yhteiskuntaa koskevaan tietoon sisältyvän teoreettisuuden ja tulkinnallisuuden sekä syy-yhteyksien monitahoisuuden ja kompleksisuuden. Hän osaa muodostaa itselleen

perustellun näkemyksen ristiriitaisista ja arvosidonnaisista yhteiskunnallisista ja taloudellisista kysymyksistä. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota kokelaan kykyyn rakentaa tiedoistaan jäsentyneitä kokonaisuuksia. Niin ikään tarkastellaan kokelaan kykyä erottaa olennainen tieto epäolennaisesta ja hänen taitoaan hyödyntää vastauksessa ajankohtaista tietoa.

Alla oleva taulukko on tarkoitettu arvostelutyön avuksi. Siinä otetaan huomioon erityisesti myös vastausten taitotavoitteisiin liittyvät ulottuvuudet. Sarakkeissa esitetyt kuvaukset ovat esimerkinomaisia.

Tehtäväkohtaisissa hyvän vastauksen piirteissä arvostelukriteerit on annettu kaksiportaisesti eli hyvälle ja kiitettäville vastauksille. 20 pisteen tehtävissä hyvästä vastauksesta saa 7–13 pistettä ja kiitettävästä 14–20 pistettä, 30 pisteen tehtävissä vastaavasti 11–20 ja 21–30 pistettä.

	0	Tyydyttävä	Hyvä	Kiitettävä
<i>Tietojen oikeellisuus ja olennaisuus, käsitteiden täsmällisyys</i>	Vastaus ei sisällä lainkaan tehtävässä edellytettyä tietoa. Tehtävä on ymmärretty virheellisesti.	Vastaus on niukkasisältöinen, tai se sisältää paljon epäolennaisuuksia. Tehtävään on vastattu vain osittain. Käsitteiden hallinta on puutteellista.	Vastaus sisältää verraten täsmällistä ja tehtävään hyvin sopivaa tietoa. Käsitteiden hallinta on hyvää.	Vastaus sisältää olennaisia ja aiheen kannalta mielekkäästi rajattuja tietoja. Tietojen ja käsitteiden hallinta on täsmällistä.
<i>Analyttisyys, loogisuus, perustelevuus</i>	Vastaus on jäsentymätön ja sekava. Väitteitä ei ole perusteltu.	Vastauksen rakenne on luettelomainen tai epäselvä. Aiheen tarkastelu on heikosti erittelevää. Väitteitä on perusteltu niukasti.	Vastaus on joiltakin osin analyttinen. Aiheen tarkastelu on johdonmukaista, vaikka sisältää paikoitellen puutteita. Väitteet on perusteltu verrattain hyvin.	Vastauksen yleisote on analyttinen. Aiheen tarkastelu on johdonmukaista ja argumentoivaa, ja väitteillä on hyvät perustelut.
<i>Kriittisyys, moniperspektiivisyys, kyky arvioida ja soveltaa tietoja</i>	Vastaus ei sisällä minkäänlaisia (lähde)kriittisiä huomioita eikä järkiperustaista tietojen arviointia tai soveltamista. Vastauksessa ei ole merkkejä kyvystä pohtia eri tulkintoja tai vaihtoehtoja.	Vastauksessa on vähäisiä merkkejä lähdekriittisyydestä sekä joitain satunnaisia heikkoja merkkejä eri näkökulmien ja tulkinnallisuuden pohdinnasta. Vastaus ei juuri sisällä tietojen soveltamista.	Vastauksessa on paikoitellen hyvää (lähde)kriittistä pohdintaa ja hyviä tulkintoja sekä joitain hyviä esimerkkejä moniperspektiivisestä ajattelusta. Vastauksessa on joitain merkkejä kyvystä arvioida ja soveltaa tietoja.	Vastauksessa on terävä ja oivaltava (lähde)kriittinen ote. Vastaus sisältää moniperspektiivistä punnittua pohdintaa. Tietojen arviointia ja soveltamista on vastauksessa monin paikoin.

Osa I: 20 pisteen tehtävät

1. Eduskunnan ja hallituksen välinen vallanjako Suomessa (20 p.)

Hyvässä vastauksessa tuodaan esille keskeiset eduskunnan ja hallituksen väliseen vallan- ja tehtävien jakoon liittyvät asiat verraten täsmällisellä ja käsitteellisesti selkeällä tavalla. Suomen perustuslain mukaan valtiolta Suomessa kuuluu kansalle, jota edustaa valtiopäiville kokoontunut vaaleilla valituista kansanedustajista muodostuva eduskunta. Eduskunta säättää Suomessa kaikki lait ja päättää valtion talousarviosta. Eduskunta myös valitsee pääministerin ja valvoo hallituksen toimintaa. Lisäksi eduskunta hyväksyy tärkeimmät Suomea sitovat kansainväliset sopimukset ja vaikuttaa Euroopan unionin asioihin. Valtioneuvosto (arkikielessä hallitus) on Suomen ylintä toimeenpanovaltaa ja yleistä hallintovaltaa käyttävä elin, joka muodostuu pääministeristä ja ministereistä. Valtioneuvosto valmistelee eduskunnan käsiteltäviksi tulevat asiat, esittelee eduskunnan hyväksymät lait presidentille vahvistettaviksi ja panee tehdyt päätökset täytäntöön. Valtioneuvostolla on oikeus antaa asetuksia sellaisissa asioissa, joista on lailla säädetty. Ne eivät kuitenkaan saa olla ristiriidassa lakien kanssa.

Kiitettävässä vastauksessa tarkastelua syvennetään tavalla, joka osoittaa tietojen ja käsitteiden täsmällistä hallintaa. Vastauksessa voidaan esimerkiksi todeta, että vaikka eduskunnalla on itsenäinen aloiteoikeus, käytännössä valtaosa eduskunnan päätöksistä perustuu hallituksen esityksiin. Vastauksessa käsitellään myös tapoja, joilla eduskunta valvoo hallituksen toimia ja voi mittauttaa sen luottamuksen (esim. välikysymys, hallituksen tiedonanto). Vastauksessa voidaan myös tarkastella epäluottamuslauseen läpimeno mahdollisuuksia enemmistö- ja vähemmistöhallitusasetelmissä. Hallituksen eduskunnalle antamien kertomusten ja selonteokojen sekä pääministerin ilmoitusten käsittelyn yhteydessä kansanedustajat voivat esittää arvionsa hallituksen ja viranomaisten toiminnasta, ja myös kansanedustajien kirjalliset ja suulliset kysymykset ovat tapoja valvoa hallituksen toimintaa. Vastauksessa voidaan mainita myös tarkastusvaliokunnan rooli sekä eduskunnan oikeusasiamiehen ja oikeuskanslerin roolit päätösten lainmukaisuuden valvojina.

2. EU:n demokraattisuus (20 p.)

Hyvässä vastauksessa meemien keskeinen sisältö tuodaan jäsennellysti esille. EU-kriittisessä meemissä EU:n poliittista järjestelmää kuvataan Brysselin diktatuuriksi ja byrokratiaksi, jossa suurten yritysten intressit ohjaavat EU:n komission lainsäädännöllistä toimintaa tavalla, joka on kaiken demokraattisen vaikuttamisen ja valvonnan ulkopuolella. Euroopan demokraattisesti vaaleilla valittu parlamentti on puolestaan kuvattu instituutioksi, jolla ei ole mitään tosiasiallista itsenäistä lainsäädännöllistä valtaa. EU-myönteisessä meemissä EU:n poliittinen järjestelmä kuvataan tavallaan demokratian kyllästäväksi; demokraattiset

elementit ovat keskeisiä niin Eurooppa-neuvoston, Euroopan unionin neuvoston, komission kuin Euroopan parlamentin valinnassakin. Hyvässä vastauksessa esitetään myös jonkinlainen arvio meemien osuvuudesta.

Kiitettävässä vastauksessa meemien osuvuutta on pohdittu analyttisesti ja perustellen useammasta näkökulmasta. EU-kritiikkiä tukevinä asioina voidaan tarkastella esimerkiksi ns. demokratiavajetta (kansalaisten kokemusta siitä, että he voivat vaikuttaa suoraan ainoastaan EU-parlamentin valintaan), EU-hallinnon kokemista byrokraattisena ja etäisenä, Suomen vähäistä painoarvoa pienenä maana EU-tason päätöksenteossa ja lobbauksen merkitystä. EU:n demokraattisuutta ilmentävinä seikkoina voidaan puolestaan tarkastella eri toimielinten kokoonpanoa (ml. Eurooppa-neuvosto ja Euroopan unionin neuvosto), niiden tehtäviä ja valtasuhteita, päätöksentekotapoja (mm. parlamentin rooli lainsäädännössä) ja parlamentin valtaa vaikuttaa komission jäseniin (ns. kuulemiset) ja erottaa komissio.

3. Syntyvyys Suomessa (20 p.)

3.1. (10 p.)

Hyvässä vastauksessa todetaan kehityksen keskeiseksi piirteeksi kokonaishedelmällisyysluvun merkittävä pieneneminen vuosien 1900 ja 2018 välisenä aikana. Hedelmällisyysluvun vaihtelua kuvataan vain pääpiirteittäin, ja vastauksen pääpaino on toteutuneen kehityksen syiden selvittämisessä. Tärkeimpänä syynä käsitellään yleistä elintason nousua. Muista vaikuttaneista tekijöistä voidaan käsitellä kaupungistumista, lapsikuolleisuuden vähenemistä, joka on vähentänyt tarvetta hankkia paljon lapsia varmuuden vuoksi, koulutusaikojen pidentymistä ja koulutustason nousua, erityisesti naisten kouluttautumista ja työssäkäyntiä jo 1900-luvun alkupuolelta lähtien. Lääketieteen vaikutuksista mainitaan ehkäisyvälineiden tehon ja saatavuuden paraneminen.

Viimeisintä eli 2010-luvun jyrkkää syntyvyyden laskua selitetään esimerkiksi talouden taantumalla ja erityisesti nuoriin kohdistuneella työttömyydellä sekä tulevaisuuden näkymien epävarmuudella. Myös eriyistä valittu lapsettomuus ja ensimmäisen lapsen hankinnan siirtyminen alentavat hedelmällisyyslukua. Maaseudun väestön miesvaltaisuus ja kaupunkien naisvaltaisuus sekä koulutustasojen erot aiheuttavat monille vaikeuksia löytää sopiva kumppani, mikä heikentää mahdollisuuksia perustaa perhe.

Kiitettävässä vastauksessa käsitellään analyttisesti ja johdonmukaisesti useita syitä syntyvyyden vähenemiseen sekä arvioidaan ja vertaillaan niiden merkittävyyttä.

3.2. (10 p.)

Hyvässä vastauksessa tuodaan esiin väestön ikärakenteen muuttuminen: nuorten, lasten ja työikäisten määrä vähenee ja vanhusväestön määrä kasvaa. Ikärakenteen muutoksen seurauksista nostetaan esiin joitakin esimerkkejä. Työmarkkinoille tulevat ikäluokat pienenevät, ja yhä vähäisempi osa väestöstä elättää työmarkkinoiden ulkopuolella olevaa väestöä, eli huoltosuhde heikkenee. Samalla verotulot vähenevät ja hyvinvointivaltion pohja voi alkaa murentua. Tällöin monet yhteiskunnan palvelut, kuten terveys-, sosiaali- ja koulutuspalvelut voivat heiketä. Myös paine eläkejärjestelmän muuttamiseen kasvaa, kun eläkemaksuja maksavien määrä työssäkäyvien ikäluokkien pienentyessä vähenee. Kehitys voi tuottaa myös työvoimapulaa joillekin aloille. Suomen väkiluku alkaa pienentyä, jos maahanmuutto ei korvaa supistunutta syntyvyyttä. Vastauksessa asiaan kuuluvien käsitteiden hallinta on hyvää.

Kiitettävässä vastauksessa käsitellään edellä mainittuja seurauksia moniperspektiivisesti vertaillen ja perustellen. Esiin voidaan nostaa myös syntyvyyden vähenemisen joistain näkökulmista positiiviseksi laskettavia seurauksia, kuten entistä pienempien ikäluokkien helpomman pääsyn päivähoiton, koulutuksen ja työelämän piiriin. Voidaan esittää myös kriittinen kysymys, onko väkiluvun kasvu Suomessakaan tavoiteltava tilanne, kun ajatellaan koko maailman väestönkasvua ja maapallon kantokykyä.

4. Osa-aikainen palkkatyö (20 p.)

Hyvässä vastauksessa todetaan, että kuvioissa tarkasteltavalla ajanjaksolla osa-aikatyötä tekevien määrä on kasvanut, että naisia on ollut osa-aikatyössä koko ajan miehiä enemmän ja että koko-aikatyön puutteen vuoksi osa-aikatyötä tekevien osuus kaikista osa-aikaisista on supistunut hiukan. Syyksi kehitykseen voidaan esittää esimerkiksi sitä, että nykyisin moni nuori tekee osa-aikatyötä opintojen ohella. Siitä, mitä yllä mainituista muutoksista seuraa työntekijälle, työnantajalle ja kansantaloudelle, voidaan tuoda esiin esimerkiksi, että osa-aikatyön tekijöiden määrän kasvu voi johtaa siihen, että on enemmän pienituloisia palkansaajia, jotka joutuvat täydentämään toimeentuloaan sosiaaliturvalla. Osa-aikatyön yleistymisen voi toisaalta helpottaa sitä, että ihmiset kokeilevat omaan elämäntilanteeseensa sopivia ratkaisuja, joissa työn määrä, tulotaso ja muut aktiviteetit voivat vaihdella. Vastauksessa esitetyt päätelmät ovat loogisia ja osoittavat kokelaan tuntevan työelämän ja työmarkkinoiden toiminnan pääperiaatteet.

Kiitettävässä vastauksessa todetaan, että koko-aikatyön puutteen takia osa-aikatyötä tekevien osuus kaikista osa-aikaisista pieneni aluksi ja kääntyi kasvuun vuonna 2007. Osa-aikatyötä tekevästä naisista suurempi osuus kuin miehistä on ollut osa-aikatyössä siksi, että koko-aikatyötä ei ole ollut tarjolla. Osa-aikatyötä tekeviä oli vuonna 2018:kin vasta runsaat 300 000, mistä voidaan päätellä, että osa-aikatyötä tekeviä on ollut Suomessa vähän suhteessa koko-aikatyötä tekevien määrään. Vastauksessa pohditaan kuvion 4. B

pohjalta, miten talouden suhdanteet voivat selittää sitä, että 2000-luvun alussa ero naisten ja miesten välillä kasvoi ja yhä pienempi osuus osa-aikaisista työntekijöistä oli sellaisia, jotka olisivat ottaneet enemmän kokoaikaisen työn. Seurauksia pohditaan työntekijän, työnantajan, talouden ja sukupuolten työmarkkina-asemien kannalta. Päätelmät ovat loogisia ja perusteltuja, ja osa-aikatyön hyviä ja huonoja puolia punnitaan monipuolisesti.

5. Rikoksen määrittely (20 p.)

Hyvässä vastauksessa todetaan, että rikos on määritelmällisesti laissa rangaistavaksi määritelty teko. Vastauksessa voidaan tuoda esiin eri rikosten tunnusmerkistöä. On kuitenkin seikkoja, jotka vaikuttavat rangaistuksen määräämiseen, kuten hätävarjelutilanteet tai henkilön syyntakeettomuuteen vaikuttavat seikat.

Kiitettävässä vastauksessa voidaan käsitellä tarkemmin syyntakeettomuuteen vaikuttavia tekijöitä, kuten ikää ja vajaavaltaisuutta. Vastauksen piiriin kuuluvat myös rikoksen vanheneminen ja syyttäjän harkintaoikeus. Rikos voi olla myös tekemättä jättäminen (hengenvastustusvelvoitteen laiminlyöminen tms.).

6. Huivin ja hunnun käyttö ja perusoikeudet (20 p.)

Hyvässä vastauksessa kokelas tarkastelee annettuja aineistoja hyödyntäen sitä, mikä olisi huivin ja hunnun käytön kielävän lainsäädännön suhde perusoikeuksiin. Kokelas osoittaa oivaltaneensa, että kieltoa voidaan sekä perustella että vastustaa perusoikeuksien avulla. Kiellon voidaan katsoa rikkovan uskonnonvapautta. Toisaalta naisten pakottaminen käyttämään huntuja rikkoo heidän itsemääräämisoikeuttaan ja sukupuolten välistä tasa-arvoa. Kokelas kykenee erittelemään hunnunkäyttökieltoon liittyviä oikeudellisia kysymyksiä sortumatta mielipidekirjoituksenomaiseen tyyliin.

Kiitettävässä vastauksessa kokelas erittelee monipuolisesti hunnunkäyttökieltoa puolustavia ja vastustavia oikeudellisia seikkoja sekä sitoo näkemyksensä annettuihin tekstikatkelmiin analyttisellä tavalla. Kokelas käsittelee aineistoja lähdekriittisesti; hän voi muun muassa pohtia, mikä on aineiston 6. A kansanedustajan motiivi huntuikiellon vaatimiseen tai mitä merkitystä on sillä, että aineiston 6. B kirjoittaja on iranilaistaustainen musliminainen, kun taas aineiston 6. C kirjoittaja on suomalaistaustainen Ruotsissa opiskeleva musliminainen.

Osa II: 30 pisteen tehtävät

7. Puolueiden vaalimenestys eri alueilla ja eri väestöryhmissä (30 p.)

7.1. (20 p.)

Hyvässä vastauksessa esitetään olennaiset erot puolueiden välillä. Kokoomus on kärjessä korkean tulotason alueilla, kaupungeissa ja siellä, missä eläkeläisten osuus on verraten pieni, keskusta taas matalan tulotason alueilla, haja-asutusalueilla ja siellä, missä eläkeläisten osuus on suurehko. SDP ja perussuomalaiset ovat kärjessä asutuskeskuksissa ja alueilla, joissa tulotaso ja eläkeläisten osuus on keskitasoa. Vihreät on kärjen tuntumassa kaupungeissa ja selvä peränpitäjä haja-asutusalueilla ja alueilla, joilla eläkeläisten osuus on suurehko. Vastauksessa eritellään, miksi eri väestöryhmissä äänestetään yleensä eri puolueita, ja tämän pohjalta selitetään puolueiden välisiä keskeisiä eroja ja yhtäläisyyksiä vaalimenestyksessä eri alueilla.

Kiitettävässä vastauksessa puolueita vertaillaan kattavasti keskenään ja kiinnittäen huomiota sekä kärjessä että viimeisenä oleviin puolueisiin erityyppisillä alueilla. Vastauksessa mainitaan asioita, joita puolueet ovat ajaneet viime vuosina, ja pohditaan sen pohjalta puolueiden menestyksen eroja ja yhtäläisyyksiä. Vastauksessa tulee esiin, että kokelas ymmärtää, millaisia kytkentöjä tulotason, iän ja asuinalueen välillä keskimäärin on. Päätelmät ovat loogisia ja niiden tueksi esitetään tietoja puolueiden viime vuosina toteuttamasta politiikasta.

7.2. (10 p.)

Hyvässä vastauksessa tuodaan esiin, millaisia keskeiset arvo- ja identiteettikysymykset ovat olleet suomalaisessa poliittisessa keskustelussa. Vastauksessa vertaillaan puolueiden vaalimenestystä eri alueilla ja todetaan esimerkiksi, että SDP:n ja perussuomalaisten lukemat olivat hyvin samanlaiset, vihreiden menestys vaihteli alueittain samansuuntaisesti kuin kokoomuksen ja selvästi eri tavalla kuin muilla puolueilla, ja keskustan menestys alueittain vaihteli erisuuntaisesti kuin muilla puolueilla. Keskusta näyttäytyy taulukossa haja-asutusalueiden, pienituloisten ja eläkeläisten puolueena, kokoomus hyvätuloisten ja kaupunkilaisten puolueena, vihreät kaupunkilaisten ja nuorten puolueena, ja SDP ja perussuomalaiset kaikkialla lähes yhtä tasaisesti suosittuina. Vastauksessa esitetään joitain perusteluja tehtävänannossa esitetyn väitteen tueksi tai sitä vastaan. Voidaan esimerkiksi tulkita, että kokoomuksen kannatusluvut viittaavat taloudellisten tekijöiden merkitykseen kokoomuksen äänestäjäkunnassa. Toisaalta vihreiden ja kokoomuksen kannatuksen samansuuntainen vaihtelu alueittain viittaa siihen, että äänestäjien valinta näiden puolueiden välillä johtui muistakin kuin talouteen liittyvistä tekijöistä.

Kiitettävässä vastauksessa punnitaan perusteita tehtävänannossa esitetyn väittämän tueksi ja sitä vastaan, esitetään edellä mainittuja havaintoja kattavammin ja tulkitaan niitä syvällisemmin. Vastauksessa tulee ilmi, että kokelas ymmärtää puolueita perinteisesti erotelleen vasemmisto–oikeisto-jaon luonteen sekä jaon merkitystä haalistaneet tekijät. Vastauksessa annetaan esimerkkejä siitä, millä tavoin taloudelliset ja arvokysymykset ovat yhdistäneet tai erottaneet puolueita Suomen sisäpolitiikassa viime vuosina. Vastauksessa voidaan esimerkiksi pohtia 2010-luvulla toimineiden hallitusten kokoonpanoa ja toimintakykyä osoituksena perinteisen vasemmisto–oikeisto-jaon ja uuden arvoliberalismi–arvokonservatismi-jaon tärkeydestä.

8. Kuntatalous (30 p.)

8.1. (6 p.)

Vastauksessa pohditaan, missä määrin Veronmaksajain Keskusliitto yksityisten veronmaksajien ja Kuntaliitto kuntien etuja ajavina järjestöinä saattavat pyrkiä tulkitsemaan ja esittämään verotusta koskevia tietoja siten, että veronmaksajiin suoraan kohdistuva verorasitus ja kuntien taloudelliset haasteet näyttäytyvät erityisen suurina. Tilastollisissa esityksissä on hyvä pohtia kriittisesti esimerkiksi sitä, millainen tarkasteluväli on valittu ja miten asioita on ryhmitelty. Taloudellis-yhteiskunnallisissa kysymyksissä asioita voidaan luokitella ja määritellä monesti eri tavoilla esimerkiksi sen suhteen, mitä ”keskeiset tuloerät” sisältävät.

8.2. (10 p.)

Hyvässä vastauksessa esitetään havainto, että niin alimmat kuin ylimmätkin kunnallisveroprosentit ovat tarkastelujaksolla keskimäärin nousseet. Vastauksessa pohditaan veroprosenttien eroja selittäviä keskeisiä tekijöitä, esimerkiksi kunnan väestörakennetta, väestökehitystä ja elinkeinorakennetta. Nämä tekijät vaikuttavat siihen, kuinka paljon kunnassa on painetta esimerkiksi koulutus- ja terveystalouden tarjontaan ja kuinka paljon kunnassa on työllisiä veronmaksajia tai veroa maksavia yrityksiä.

Kiitettävässä vastauksessa todetaan, että kunnallisveroprosentit ovat nousseet jyrkimmin 1990-luvun alkuvuosina ja noin vuosina 2008–2012, muulloin nousu on ollut hitaampaa tai prosentit ovat pysyneet samoina. Edellä mainittuja kuntien välisiin eroihin vaikuttavia tekijöitä analysoidaan kattavammin ja niin, että otetaan huomioon kuntien sijainti maan kasvualueilla tai taantuvilla alueilla. Vastauksessa tuodaan esiin, että kasvavissa kunnissa on myös paineita veroprosentin nostamiseen, mutta niissä on usein suhteellisen paljon työikäistä väestöä ja vilkas elinkeinoelämä, joiden ansiosta veroja kertyy runsaammin. Pienissä kunnissa kunnallisveroprosentti on usein korkeampi kuin suurissa kunnissa myös siksi, että suuret kunnat voivat helpommin hyödyntää skaalaetua muun muassa palveluiden tuottamisessa.

8.3. (14 p.)

Hyvässä vastauksessa tarkastellaan joitain kuntien keskeisiä keinoja lisätä tuloja ja hallita menoja, kuten kunnallisveron ja asiakasmaksujen nostamista tai kunnallisiin palveluihin tai investointeihin liittyvien menojen karsintaa. Vastauksessa arvioidaan sekä esitettyjen toimien etuja että niiden heikkouksia. Esimerkiksi on mahdollista, että säästöt kunnallisissa palveluissa pienentävät kunnan joitain menoja mutta toisaalta myös vähentävät sen tuloja, jos palveluiden heiketessä asukkaita eli veronmaksajia muuttaa pois. Aineistoa hyödynnetään esimerkiksi toteamalla, mitkä kuntatalouden tuloerät ovat suurimmat ja mitkä taas ovat kuntatalouden kokonaisuudessa suhteellisen pieniä tekijöitä.

Kiitettävässä vastauksessa käsitellään kattavammin tulojen kasvattamisen ja menojen hillitsemisen keinoja. Vastauksessa voidaan eritellä myös kuntayhtymien ja kuntaliitosten etuja ja haittoja palvelutarjonnan järjestämisessä sekä lainoja pitkäjänteisen investointipolitiikan välineenä. Vastauksessa tuodaan ilmi, että kunnan on tärkeää suunnitella taloutta useiden vuosikymmenien aikajänteellä ja ottaa huomioon, että jotkin menot ja tulot realisoituvat täysimittaisesti vasta pitkän ajan kuluttua. Vastauksessa tulee esiin, että kunnat ovat toisilleen sekä kilpailijoita että yhteistyökumppaneita, kun ne hakevat taloudellista menestystä.

9. Populismi ja politiikka (30 p.)

9.1. (14 p.)

Hyvässä vastauksessa sovelletaan tekstikatkelmasta välittyvää populismin käsitettä, jonka mukaan populismille keskeinen piirre on me–muut-vastakkainasettelu, jossa meidät määritellään hyväksi ja muut pahaksi. Populismiin liittyy yleensä myös eliitinvastaisuus, vahva tunteenomaisuus sekä poliittisen kentän uudelleenmäärittely perinteisistä poliittisista toimintaa motivoivista intresseistä poikkeavalla tavalla. Vastauksessa käsitellään joitakin esimerkkejä populistisiksi luokiteltavissa olevista ilmiöistä niin Suomessa (esimerkiksi perussuomalaiset, rokotteiden vastainen kampanja, keskustelu punavihreästä kuplasta antipopulistisena populismina) kuin muuallakin (esimerkiksi Saksa ja AfD, Unkari ja Fidesz, Yhdysvallat ja Trump, Ruotsin ruotsidemokraatit).

Kiitettävässä vastauksessa populismin käsittelyä ilmiönä syvennetään tarkastelemalla, miten se on näkynyt politiikanteon tavoissa niin kansallisella kuin kansainväliselläkin tasolla.

Vastauksessa voidaan myös pohtia populismin suhdetta muihin poliittisiin aatteisiin, kuten nationalismiin.

9.2. (16 p.)

Hyvässä vastauksessa tarkastellaan kahta mahdollista tekstikatkelmassa esille tuotua kehityssuuntaa, toisaalta populismin kehittymistä kohti ulossulkevaa perus- ja ihmisoikeuksia kaventavaa illiberaalia tai

autoratiivista demokratiaa, toisaalta politiikan kehittymistä kohti avoimeen vuorovaikutukseen perustuvaa sisäänsulkevaa avointa demokratiaa. Vastauksessa tuodaan esille niin Suomesta kuin ulkomailtakin myös joitakin esimerkkejä, jotka puhuvat näiden kehityssuuntien puolesta tai niitä vastaan (esimerkiksi populismin vahvistuminen Suomessa ja muualla, toisaalta globaalien ongelmien (ilmastonmuutos) aikaansaama transnationaalinen kansalaisyhteiskunnallinen ja poliittinen toiminta).

Kiitettävässä vastauksessa tarkastelua syvennetään useamman esimerkin avulla eri kehityssuuntien puolesta ja niitä vastaan. Vastauksessa voidaan myös käsitellä sitä, kuinka populististen teemojen vahvistuminen on saanut aikaan sen, että perinteisemmätkin puolueet ovat ottaneet tällaisia teemoja omiin ohjelmiinsa. Vastauksessa voidaan tarkastella myös sitä, mitä hahmoteltujen kehityssuuntien toteutuminen merkitsisi niin kansallisessa kuin kansainvälisessäkin politiikassa (esim. EU:ssa). Kiitettävä vastaus on hyvin analyttinen ja tiukasti argumentoiva.